

Csomó Orsolya

Virágvasárnapi processzió a zágrábi székesegyházban

A középkori latin egyházban minden ünnepet —beleértve a vasárnapokat is— ünnepi körmenet vezetett be. Erre általában a templom belsejében került sor, de néhány alkalommal kimentek a templomon kívülre egy ún. stációs templomhoz,¹ vagy más e célt

szolgáló helyre. A processziókon általában csak a klérus és az asszisztencia vett részt, de —főleg a templomból kilépő processziókon— néha velük tartott az egész hívő közösség is. A körmenetek alkalmával használt énekanyag jórészt az adott ünnep zsolozsmájából kiemelt tétel volt (egy responsorium prolixum a matutinumból, egy vesperáshimnusz és egy —többnyire a Magnificathoz tartozó— antifóna a hozzá kapcsolódó verzikulussal és könyörgéssel), de természetesen kialakultak sajátos processziós tételek is.

A zágrábi székesegyház processziós anyaga feltűnően jól van dokumentálva. Az 1697 és 1751 közötti időszakból hat kézirat és egy nyomtatvány áll rendelkezésünkre, melyeket módomban állt Zágrábban eredetiben, majd Budapesten mikrofilmen tanulmányozni. Az évszámok láttán felmerülhet a kérdés, hogy az ezekben a kódexekben található zenei anyag hogyan viszonyul a zágrábi középkori hagyományhoz, hiszen meglehetősen kései kéziratokról van szó.

A kérdés tisztázása végett fel kell vázolnom a zágrábi liturgia különleges helyzetét. Magyarországon a többi püspökség az 1629–30-as nagyszombati zsinat döntése alapján —kisebb-nagyobb ellenállásokkal— átvette a római rítust. Zágráb —mivel egészen más történelmi és ebből kifolyólag pénzügyi helyzetben volt—, szívósan ragaszkodott saját középkori liturgiájához. Ez természetesen hosszas huzavonához vezetett, melynek eredményeképpen olyan kompromisszum született, hogy ugyan az egész zágrábi püspökség átveszi a római liturgiát, de maga a székesegyház megtarthatja középkori örökségét. Így tehát a zágrábi székesegyházban egészen 1788-ig a saját középkori liturgiájukat használták.² Ebben az összefüggésben tehát az itt említett források a középkorra utaló retrospektív forrásoknak tekinthetők. Korábbi összefüggő processzionáléval nem rendelkezünk a székesegyház hagyományából, de néhány más műfajú könyv tartalmaz processzió-leírásokat. A Metropolitanska

Csomó Orsolya okleveles egyházzénész, a Magyar Egyházzenei Társaság titkára. Az itt közölt tanulmány a Pasionka Baština — Passió-örökség című konferencián Zágrábban, 1999. március 26-án angolul elhangzott előadás átdolgozott változata.

¹ A zágrábi székesegyház esetében két stációs templomot jelölnek meg a források: a Mária-templomot és a ferences templomot. (Mindkettő kb. 300 m-re található a székesegyháztól, nyugati, ill. északi irányban.)

² A témáról részletesebben ld. Knauz Nándor: „A magyar egyház régi szokásai — A római rítus behozatala”, in *Magyar Sion* 1863.

Knjižnica (Székesegyházi Könyvtár) MR 10 jelzetű XV. század végi intonáriumát és az 1511-ből származó nyomtatott misszáléját³ használtam fel összehasonlítás-képpen a virágvasárnapi körmenet leírásakor. Ha összevetjük ezeket a korai forrásokat a XVII–XVIII. századi processzionálékkal, megfigyelhető, hogy a virágvasárnapi processzió alig változott a közben eltelt mintegy háromszáz év alatt!

Néhány szót kell ejtenem a vizsgálatba bevont forrásokról.⁴ Mindegyikük Zágrábban található, különböző könyvtárakban. Kronologikus rendben sorolom fel őket.

- VII-104 (kéziratos processzionále; 1697) — a Horvát Tudományos Akadémia Archívuma (Arhiv Hrvatske Akademije Znanosti i Umjetnosti)
- MR 108 (kéziratos processzionále; 1698) — Székesegyházi Könyvtár (Metropolitanska Knjižnica)
- II.a.25 (kéziratos processzionále; 1734) — a Horvát Tudományos Akadémia Archívuma
- MR 191 (kéziratos processzionále; 1742) — Székesegyházi Könyvtár
- II.a.31 (kéziratos processzionále; 1750) — a Horvát Tudományos Akadémia Archívuma
- Rukopisa 158 (kéziratos processzionále; töredék a XVIII. század első feléből, dátum nélkül) — Állami Archívum (Hrvatski Državni Arhiv)
- 01-75-75 (nyomtatott processzionále; 1751) — a Teológiai Fakultás Könyvtára (Biblioteka Bogoslovnog Fakulteta)

Virágvasárnap egyike azon ünnepeknek, amikor a körmenet kilép a templomból. A mellékelt rajzon lehet követni a mozgásokat. A körmenet a tertia után kezdődik (mivel ez előzte meg közvetlenül az ünnepi misét). Tíz zenei tételt tartalmaz, de egy közülük, a *Circumdederunt* kétszer éneklendő. A processzió elején a menet kilép a katedrálisból, hogy egy előkészített helyen megáldják az ágakat. Ez alatt az első mozgás alatt a *Conclusit vias* rezponzóriumot (1.) éneklük. A processzionálékban nem említik az ágak megáldásának konkrét helyszínét, de a XV. századi MR 10 intonáriumban megtalálható a pontos helyleírás: a Szent Imre-plébániatemplom temetője. Ennek oka az, hogy a XV. század végéig a templom előtti téren valóban létezett egy Szent Imre-plébániatemplom, melyet aztán 1511-ben — a székesegyházat körülvevő fal építésekor — pápai engedéllyel lebontottak. A későbbi kódexek már nem említik, de a körmenet ugyanabba az irányba indul el, ahol az egykori Szent Imre-templom állt.⁵ A székesegyház előtti téren megállva éneklük a *Circumdederunt me* rezponzóriumot (2.), mialatt a püspök megáldja az ágakat. Az ágak megáldásának szertartása kizárólag a misszálékban szerepel — így az 1511-ből

³ *Missale Zagrabiense*. Venezia 1511.

⁴ A kódexeket Katarina Livljanic térképezte föl, és néhány szóban jellemezte is őket diplomamunkájában.

⁵ Zágráb történeti topográfiájáról részletesebben olvasható: Ivan Kampuš — Igor Karaman: *Zagreb through a Thousand Years*. (New edition) Skolska Knjiga. Zagreb 1995.

származó nyomtatott misszáléban is— ezért részletes leírását a táblázat mellékleteként közlöm. Az ágak megáldásának befejeztével elindulnak a ferences templom felé, mely a székesegyház nyugati bejáratától északra található. Közben ismét a *Circumdederunt me* rezponzóriumot (3.) éneklük. A stációs templomban történtek leírása lényegesen szűkszavúbb, mindössze annyit lehet tudni, hogy énekelnek egy antifónát a Szentháromságról (csak néhány helyen említik konkrétan a *Spes nostra* antifónát (4.),⁶ melynek kottája egyébként a rogációs napok körmenetének leírásánál szerepel a kódexekben). A katedrálishoz visszafelé vezető úton a *Cum appropinquaret* antifónát (5.) éneklük, a szöveg értelmét is megjelenítve közelednek a Jeruzsálemet szimbolizáló székesegyházhoz.

Mielőtt belépnének a székesegyházba, néhány gyerek odaszalad —valószínűleg a hajdani Szent Imre-templom irányából, ahogyan azt az MR 10 említi—, és eléneklük a *Gloria laus* himnuszt (6.), melynek refrénjét az egész kórus ismételteti. A nyomtatott processzionále idején, úgy látszik, már kevésbé biztos hangú gyerekek álltak a székesegyházi éneklés rendelkezésére, s így felnőtt segítségére volt szükségük. Ezért írja az ottani rubrika: „occurrat succensor (!) cum duobus pueris vociferatis cantando sequentes versus ...”⁷

E szabadtéri események után a körmenet belép a templomba az *Ingrediente Domino* rezponzórium (7.) éneklésével (ismét a szöveg dramatizálásáról van szó). Egyenesen a Szent Kereszt-oltár keresztjéhez mennek, mely elválasztja a hajót a kórustól.⁸ Ezen a ponton a nyomtatott processzionále adja a legpontosabb leírást: „... et circa aram S. Emerici clero subsistente pontifex cum ministris accedit ad aram S. Crucis.” Tehát a klérus megáll a Szent Imre-oltárnál, mely a főhajó közepe táján, a szószéknél helyezkedik el, és csak a főpap és szolgálattevői mennek föl a Szent Kereszt oltárához. Ekkor éneklük a gyerekek a két híres *Pueri Hebraeorum* antifónát (8.), leterítvén közben az ágakat és a ruhákat.

Ezt követően egy érdekes hagyománynak lehetünk tanúi. A *Scriptum est* antifónát (9.) éneklük, melynek szövege egy Jézusról szóló prófécia: „Írva van: megverem a pásztor és szétszéled a nyáj ...”⁹ Az officiáns kezdi ezt az antifónát —közben egy pálmaággal ráút a keresztre—, majd a kórus válaszol rá az antifóna második részének éneklésével. Mindezt háromszor megismétlik, egyre magasabb hangon kezdve.¹⁰ Ez a jelenet már nagypénteket idézi elénk, és ennek az előképnek a folytatása az itt következő kereszthódolat.

⁶ Ez a tétel máshol nem szerepel a virágvasárnapi körmenet hagyományos tételei között.

⁷ A zágrábi székesegyházban is —sok más helyhez hasonlóan— a káptalani funkciók beosztása szerint két énekvezető volt: a kántor és helyettese, a succentor. Mindkettőjüknek megvoltak a saját emberei, akikkel a liturgia különböző pontjain más-más feladatokat láttak el, de sokszor együtt is szolgáltak az istentiszteleteken.

⁸ Középkori elrendezést kell elképzelnünk, ahol a főhajó keleti végében, az apszisban helyezkedett el a főoltár, előtte, nyugat felé haladva a kórus, két oldalt stallumokkal, majd ezután következett a hajó, a hívek számára. Mindig a főhajót a kórustól elválasztó Szent Kereszt-oltár volt a nép oltára a középkori elrendezésű székesegyházakban

⁹ Mt 26,31 — Zak 13,7.

¹⁰ „... semper elevando vocem ...”

A papság hódolatra járulása alatt¹¹ a gyerekek váltakozva éneklék a *Crux fidelis* himnuszt (10). Más helyeken ezt szöveget a Pange lingua gloriosi lauream certaminis kezdetű himnusz utolsó versszakaként találjuk, de a liturgiának ezen a pontján ez lett kiemelve a processziós himnusz refrénjének. A gyerekek éneklése közben — a nyomtatott misszálé és a nyomtatott processzionále rubrikái szerint — a püspök ugyanezt a himnuszt olvassa. A nyomtatott processzionáléban még pontosabb a koreográfia leírása: a gyerekek az evangéliumos oldalnál térdelve éneklék a himnuszt, miközben a püspök az olvasmányos oldalnál térdelve olvassa ugyanazt.

A processzió legvégén mindenki a saját helyére megy, miközben a kórus ezt éneklé: *Turba multa* (11). Az antifónához kapcsolódik a *Benedictus*, doxológia nélkül. Ennek befejeztével a főpap könyörgést mond, majd a mise introitusa következik: *Domine ne longe*.

*

Megjegyzések a rubrikák latin szövegéhez

A kézirat, ill. nyomtatott szövegek eredeti helyesírását általában megtartva attól csak a következőkben tértem el: a kisbetűs–nagybetűs írást, az *u/v*, ill. az *ij/ii*, *y* írását, továbbá a központosítást a mai latin helyesírás szerint normalizáltam. A számmal írt sorszámneveket feloldottam.

A korabeli helyesírás szerint is szokatlan vagy hibás alakokat nem javítottam, hanem a szó után zárójelben következő felkiáltójellel utaltam rájuk (pl. a nazá-lisjel hiánya, *succensor* a *succentor* helyett, *incombunt* az *incumbunt* helyett).

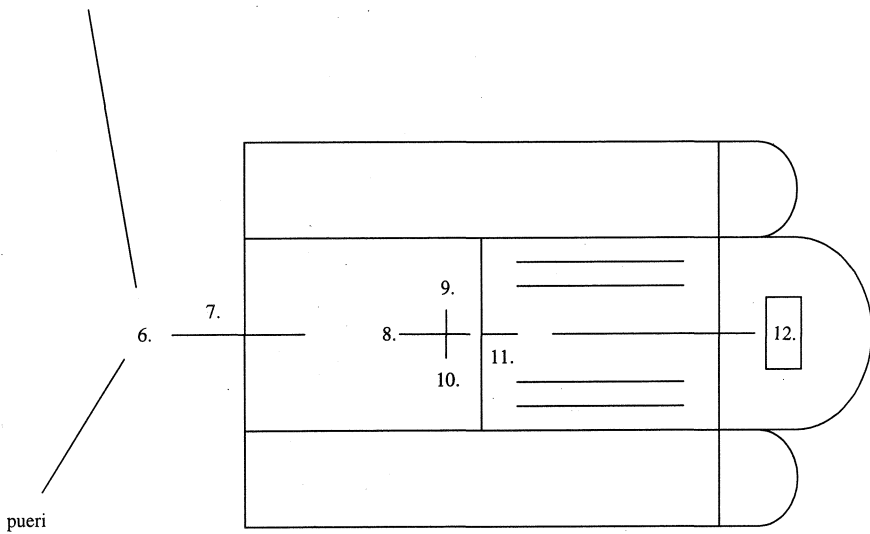
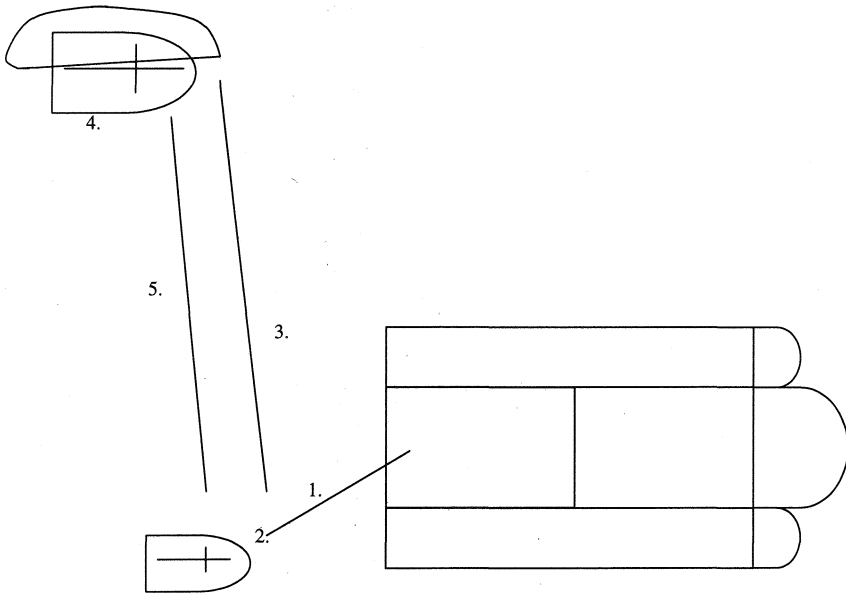
A javítások esetében a vélhetőleg utolsó (és jó) változatot közlöm.

A rövidítéseket megjegyzés nélkül feloldottam; az *-ae/e-t* tartalmazó rövidítések esetében a kódex vagy a nyomtatott szöveg helyesírási szokását követtem (eszerint pl. hol *prae-*, hol *pre-* a feloldás). A *S.* (*Sanctus*, *Sancta*, ill. a megfelelő alakok) ugyanakkor mindig rövidítéssel szerepelnek.

A rubrikákban szereplő doxológiákra, imákra, latin tételekre stb. vonatkozó utalásokat kurziváltam. Az oratóknak és más imaszövegeknek, ill. a bibliai perikópáknak csak a kezdőszavait közlöm, arra, hogy a rubrikában teljes szöveg áll, [...] utal.

A processzió saját énekes tételeit csupa nagybetűvel kiemelve, a kezdőszavak szerint adom meg, akár teljes, kottával ellátott szöveg szerepel a forrásban, akár csak incipit (mint a csak rubrikákból álló MR 10-ben). A rubrikában ezt megelőző szó után kettőspont található; a *Spes nostra* tétel előtt egy kivétellel található, mondatzáró pontok arra utalnak, hogy a források nem nevezik meg a tételt.

¹¹ Térdet hajtva, a keresztrefeszített lábát megcsókolva, ajándékokat adva hódolnak.

Nyomtatott misszále 1511	MR 10	VII-104	MR 108	II.a.25.	MR 191	II.a.31.	Rkp 158	nyomtatott processzionále
In dominica Ramis Palmarum officians indutus cappa rubea cum ministris indutus (!) suo modo et aliis, sicut moris in solenni processione, faciat aspersionem cum aqua benedicta more consueto subticendo <i>Gloria Patri. V. Ostende nobis [...] Oremus: Visita, quesumus, Domine [...]</i> Deinde egrediatur processio cantore inchoante responsorium:	Antequam officium hore tercie finiat, cantor aut eius succentor preordinet ministros necessarios ad consecrationem florum, et presertim ordinet ex alumnis duos accolitos: unum, qui in manibus deferat palmam, alium, qui deferat plenarium cum reliquiis. Item, ordinet cereferarios cum thuribulo et navicula, ut est moris. Quibus omnibus in ordine positis, peracto officio hore tercie fiat aspersione aque benedictae more alias solito. Deinde egrediatur processio solenniter ad cimiterium Sancti Emerici cantando responsorium:	In dominica Palmarum post aspersionem dicatur oratio: <i>Visita, quaesumus, Domine [...]</i> Quibus peractis egrediatur processio ad consecrandum frondes cum responsorio:	Dominica in Ramis Palmarum post aspersionem dicatur oratio: <i>Visita, quaesumus, Domine [...]</i> Quibus peractis egrediatur processio ad consecrandas frondes cum responsorio:	Dominica Palmarum post aspersionem dicatur oratio: <i>Visita, quaesumus, Domine [...]</i> Quibus peractis egrediatur processio ad consecrandas frondes cum responsorio sequenti:	In dominica Palmarum post aspersionem dicatur oratio: <i>Visita, quaesumus, Domine [...]</i> Quibus peractis egrediatur processio ad consecrandas frondes cum responsorio:	In Dominica Palmarum post aspersionem dicatur: <i>Oremus. Visita, quaesumus, Domine [...]</i> Quibus peractis egrediatur processio ad consecrandas frondes cum responsorio sequenti:	—	Dominica in Palmis. Completa tertia et facta aspersione aquae, ut in ordinario habetur, progreditur ad benedicendum ramos palmarum et olivarum sive aliarum arborum, si per tempus licet, extra fores ecclesiae, alioquin intra aram S. Nicolai et S. Mariae Magdalenae statio fieri consuevit) iuxta praescriptum ceremonialis, ubi fusius expressa docent. In progressu processionis responsorium:
CONCLUSIT VIAS MEAS								
Et cum appropinquabit processio ad lo-	Et cum illuc pervenerint, stet processio	Immediate cantetur responsorium	Immediate cantetur responsorium	Immediate cantetur responsorium	Immediate (!) cantetur responsorium	Immediate (!) cantetur responsorium	—	Finito hoc responsorio assumitur aliud per succentorem

cum, quo tendit, incipiat cantor sive chorarii responsorium:	circum flores et ramos. Et finito responsorio <i>Conclusit</i> immediate cantetur responsorium:	<i>Circumdede- runt</i> , ut mos (?) infra, et fiat consecratio frondium, ut in missali habetur. Tandem divisio frondibus progrediatur processio ad ecclesiam S. Francisci cum responsorio sequenti:	<i>Circumdede- runt</i> me, ut infra, et fiat consecratio frondium, ut in missali habetur. Tandem divisio frondibus egrediatur processio ad ecclesiam S. Francisci cum responsorio sequenti:	<i>Circumdede- runt</i> me, ut infra, et consecratio frondium illo ordine fiat, ut in missali continetur. Divisio frondibus progrediatur processio ad ecclesiam S. Francisci cum responsorio sequenti:	<i>Circumdede- runt</i> me, ut infra, et fiat consecratio frondium, ut in missali habetur. Tandem divisio frondibus progrediatur processio ad ecclesiam S. Francisci cum responsorio sequenti:	<i>Circumdede- runt</i> me, ut infra, et fiat consecratio frondium illo ordine, ut in missali continetur. Tandem divisio frondibus progrediatur processio ad ecclesiam S. Francisci cum responsorio sequenti:	—	et alumnos decantandum, uti et alia, quae in missali per extensum exposita habentur. Peracta benedictione, si tempus faveat, secus continuabitur processio, incipiendo a responsorio <i>Ingrediente</i> , ut infra fol. 36., praetermissis omnibus, quae hic sequuntur; egrediatur processio ad ecclesiam S. Francisci, ubi apostoli in medio sanctuarii, uti heri, vestiti, bini et bini suo ordine expectabunt. Statio ante aram S. Francisci. In egressu processionis responsorium:
CIRCUMDEDERUNT ME								
* (Az ágak megáldásának leírását ld. a 206. lapon!)	—	Dicatur antiphona cum oratione de Sanctissima Trinitate.	Dicatur antiphona de Sanctissima Trinitate.	dicatur antiphona cum oratione fol. de Sanctissima Trinitate.	Dicatur antiphona de Sanctissima Trinitate cum oratione.	Dicatur antiphona cum oratione fol. 47 de Sanctissima Trinitate.	—	Antiphona subiungatur:
SPES NOSTRA								

Nyomatott misszálé 1511	MR 10	VII-104	MR 108	II.a.25.	MR 191	II.a.31.	Rkp 158	nyomatott processzionále
Post hec egrediatur processio incipientibus chorariis antiphonam:	Quo finito pontifex et ministri procedant ad consecrationem florum illo ordine, quo in missali continetur. Accolitus autem, qui palmam defert, dicit prophetiam seu lectionem: „ <i>Venerunt filii Israel in Heliim tenendo ipsam palmam in manibus</i> ”. Succentor autem cum suis cantabit ea, que inconbunt (!), illo ordine, quo est descriptum et signatum in graduali. Tandem peracta consecratione florum dirigatur et protendatur processio versus ecclesiam S. Francisci cantando antifonam:	Tandem redeat processio cum antiphona sequenti:	Tandem redeat processio cum antiphona sequenti:	Redeat processio cum antiphona:	Tandem redeat processio cum antiphona sequenti:	Sed redeat processio cum antiphona:	—	V. <i>Benedicemus Patrem [...]</i> R. <i>Laudemus et superexaltemus [...]</i> Oremus. <i>Omnipotens, sempiternus Deus [...]</i> Dicta oratione in regressu processionis, in qua apostoli post alumnos statim incedunt, canitur sequens extra fores ecclesiae antiphona:
CUM APPROPINQUARET DOMINUS								
Cum autem ventum fuerit ad locum oportunitum, pueri occurrant cantando hymnum:	Progrediendo per eandem ecclesiam et cimiterium eiusdem et tendendo paulatim et redeundo versus maiorem ecclesiam, finita autem antiphona predicta occurrant pueri processionaliter ab ecclesia S. Emerici cantando ympnum:	Interim occurrant ceroferarii cantando hymnum, choro repetente:	Interim occurrant pueri cantantes hymnum sequentem, choro repetente:	—	Interim occurrant pueri cantando hymnum, choro repetente:	Interim occurrant (!) pueri cantando hymnum, choro prosequente:	—	Finita antiphona occurrat succentor (!) cum duobus pueris vociferatis cantando sequentes versus usque ad portam ecclesiae:
GLORIA LAUS								

Quo finito chorarii incipient responsorium sequens ad introitum ecclesie, dum scilicet hoc tempus exigerit:	ut consuetum est. Quo hymno finito continetur processio in maiorem ecclesiam cantando responsorium:	Intrante processione templum cantetur responsorium sequens:	Intrante processione templum cantetur responsorium sequens:	Intrante processione templum cantetur responsorium sequens:	Finito hymno cum hoc responsorio intrant templum:	Intrante processione templum cantetur responsorium hoc:	Intrante processione templum cantetur responsorium sequens:	Ingressu ad ecclesiam vel, uti supra dictum est fol. 29. [<i>Circumdederunt!</i>], in continuatione processions cantatur responsorium sequens, et circa aram S. Emerici clero subsistente pontifex cum ministris accedit ad aram S. Crucis. Responsorium:
INGREDIENTE DOMINO								
sine <i>Gloria Patri</i> . Cum autem appropinquabit in processione officians ad locum, ubi crucifixus opertus tenetur a presbyteris, pueri duo proiciant ramos aliquos ante crucem et incipiant cantando:	Et cum fuerint in ecclesia in loco, ubi crucifixus est ordinatus, finito responsorio <i>Ingre-diente</i> pontifex et ceteri, ad quos pertinet, peragant et prosequantur reliqua illo ordine et modo, quo signatum est in graduali:	Quo finito duo ceroferrarii proiciant ramos ad pedes crucifixi cantando sequentem versum hoc modo:	Quo finito duo pueri proiciant ramos ad pedes crucifixi cantando sequentem versum:	Quo finito duo pueri proiciant ramos ad pedes crucifixi, cantando:	Et repetatur responsorium. Cum autem fuerint in ecclesia in loco, ubi crucifixus est ordinatus, finito responsorio duo pueri proiciant ramos ante crucem cantantes sequentia:	Quo finito duo pueri proiciant ramos ad pedes crucifixi cantantes, quod sequitur:	Quo finito duo ceroferrarii proiciant ramos ad pedes crucifixi cantantes sequentem versum:	Finito responsorio duo pueri vociferati ad pedes crucifixi ante aram S. Crucis preparati cantant, ramos prosternentes:
PUERI HEBREORUM (TOLLENTES)								
Chorus prosequatur	—	Choro prosequente:	Choro prosequente:	Choro prosequente:	Choro prosequente:	Choro prosequente:	Choro prosequente:	Choro prosequente:
... OBVIaverunt Domino clamantes								

Nyomtatott misszálé 1511	MR 10	VII-104	MR 108	II.a.25.	MR 191	II.a.31.	Rkp 158	nyomtatott processzionále
Et iterum proiciant pueri aliquid vestimentum sive cappam; et similiter cantando incipient:	—	Iterum alii duocerofarii proicientes vestimenta cantent hoc modo:	Proiciant iterum vestimentum:	Iterum alii duopueri proiciant vestimenta:	Et proiciant vestimenta seu superpellicium cantantes sequentia:	Iterum hi duopueri vestimenta proiciant cantantes:	Proiciant iterum vestimentum cantantes:	Item iidem epitogia prosternentes:
PUERI HEBREORUM (VESTIMENTA)								
Chorus prosequatur:	—	Choro prosequente:	Choro prosequente:	Choro prosequente:	Choro prosequente:	Choro prosequente:	Choro prosequente:	Choro prosequente:
... ET CLAMABANT DICENTES								
Deinde officians accedat ad crucifixum, et percutiat ipsum ad latus cum ramo palme incipiens cantando antiphonam:	—	Deinde officians percutiens crucem ad latus ramo palmae dicat, quod sequitur:	Officians percutiens crucem ad latus dicat, quod sequitur:	Deinde officians percutiat crucem ad latus ramo palmae canendo:	Deinde accedat pontifex ad crucem, et percutiat crucifixum ter ad latus cum ramo palmae, cantans sequentem versum, semper elevando vocem:	Deinde officians crucifixum percutiens ad latus ramo palmae cantet, quod sequitur:	Officians percutiens crucifixum ad latus dicat:	Deinde pontifex accepta arundine crucifixi ter percutit latus, semper altiori voce cantando:
SCRIPTUM EST								
Chorus prosequatur:	—	Choro prosequente:	Choro prosequente:	Choro prosequente:	Choro prosequente:	Choro prosequente:	—	Choro prosequente:
... ET DISPERGENTUR								

Et hoc faciat secundo et tertio. Post hec officians accedat ad pedes crucifixi flexisque genibus deosculetur eos, et similiter faciant alii astantes a maiori infra per ordinem, cantantibus pueris hymnum:	—	Et hoc faciat secundo et tertio. Post haec officians accedat ad pedes crucifixi, et flexis genibus deosculetur eos. Similiter faciant alii a maioribus, infra cantantibus pueris sequentem hymnum:	Et hoc faciat secundo et tertio. Post haec officians accedat ad pedes crucifixi, et flexis genibus deosculetur eos. Similiter et alii faciant a maioribus incipiendo et offertorium ponendo, cantantibus pueris hymnum sequentem:	Et hoc faciant secundo et tertio. Post haec officians accedat ad pedes crucifixi flexisque genibus deosculetur eos; similiter faciant alii iuxta senium alumnis cantantibus hymnum:	Hoc facto officians osculetur pedes crucifixi flexis genibus, deinde astantes et chorus cantantibus pueris sequentem hymnum:	Et hoc faciat secundo et tertio. Post haec officians accedat ad pedes crucifixi, flexisque genibus deosculetur eos. Similiter faciant alii a maioribus, infra cantantibus pueris sequentem hymnum:	—	Post haec fit adoratio et offertorium, pueris vociferatis ad cornu evangelii flexis genibus hymnum <i>Crux fidelis</i> decantantibus, quem similiter pontifex in cornu epistolae flectendo legit:
CRUX FIDELIS								
Post hec de choriis primus incipiat antiphonam infrascriptam: **	—	Quo finito intrent chorum cantore inchoante:	Quo finito intrent chorum cantante (!) antiphonam sequente (!):	Quo finito intrent chorum cantore inchoante antiphonam sequentem:	Deinde per dominos intonatur antiphona:	Hymo (!) finito intrent chorum cantore inchoante sequentem antiphonam:	—	Finita adoratione intrent chorum cantore intonante:
TURBA MULTA — BENEDICTUS								
<i>Ps. Benedictus Dominus Deus Israel. Et sic totum psalmum decantet chorus sine Gloria Patri. Post hec dicat officians: Oremus. Presta, quesumus, Domine [...]</i> **	— ****	sine <i>Gloria Patri</i> , et repetatur antiphona. Post haec officians dicat: <i>Oremus. Praesta, quesumus, Domine [...]</i>	sine <i>Gloria Patri</i> , et repetatur antiphona. Deinde dicatur: <i>Oremus. Praesta, quesumus, Domine [...]</i>	sine <i>Gloria Patri</i> . Repetitur antiphona Officians dicat: <i>Oremus. Praesta, quesumus, Domine [...]</i>	ut infra. Statimque assumitur <i>Ps. Benedictus Dominus Deus [...]</i> , et clerus ingreditur chorum, ubi repetita antiphona pontifex ante altare dicit orationem, ut in missali.*****	sine <i>Gloria Patri</i> et repetatur antiphona. Post haec officians dicat: <i>Oremus. Praesta, quesumus, omnipotens Deus [...]</i>	—	Reliquum assumunt ambo chori alternatim, eundem videlicet psalmum decantando absque <i>Gloria Patri</i> , loco cuius repetitur antiphona. Tandem dicta per pontificem oratione, ut in ordinario habetur, incipit sacrum.

* Az ágak megáldásának leírása a nyomtatott misszáléban:

Post hec finito responsorio competenti voce dicat officians V. *Ne perdas cum impiis [...]*
Oratio: *Oremus. Adiuva, Domine, fragilitatem plebis tue [...]* Deinde sequitur officium
benedictionis frondium et florum, et officians incipiat sic: *Oremus. Deus, qui hodierna die*
insinuandum [...] Sequitur prophetia de libro Exodi sine titulo. c. XV. *Venerunt filii Isra-*
el in Heliim [...] (15,27; 16,1–7) Statim finita prophetia chorarii incipiant responsorium:

COLLEGERUNT PRINCIPES

Post hec dicatur solenniter *Dominus vobiscum. Et cum spiritu tuo. Sequentia sancti evan-*
gelii secundum Mattheum. ca. xxj. In illo tempore: Cum appropinquasset Iesus Hierosolymis
[...] (21,1–9). Antiphona:

ANTE SEX DIES

Deinde immediate dicatur exorcismus florum et frondium sic: *Oremus. Exorciço te,*
creatura florum et frondium, in nomine Iesu Christi, ✠ Filii Dei [...] *Oremus. Bene*
edic, Do-
mine, quesumus, hos palmarum et olivarum ramos [...] Deinde immediate dicatur anti-
phona:

CUM AUDISSET

Oratio: *Oremus. Deus, cuius Filius pro salute humani generis [...]* *Oremus. Deus, qui per oli-*
ve ramum pacem terris nunciare [...] *Oremus. Deus, qui Filium tuum Unigenitum pro redem-*
ptione nostra [...] Hic muta vocem ad thonum prefationis dicendo *Per omnia secula secu-*
lorum. Amen. Dominus vobiscum. Et cum spiritu tuo. [...] *Vere dignum et iustum est [...]*
Post hec officians aspergat ramos aqua benedicta incipiens antiphonam:

FULGENTIBUS PALMIS — OCCURRUNT TURBE

Interea autem dividantur flores et rami populis. Deinde officians dicat orationem:
Omnipotens sempiternus Deus, qui Christi, Filii tui beata passione nos reparas [...] Post hec
egrediatur processio incipientibus chorariis antiphonam:

CUM APPROPINQUARET DOMINUS

** *késõbbi beírás:* quem pontifex ad cornu epistolae cum adstantibus flectens legit.

*** A nyomtatott misszálé vége:

Ad missam magnam introitus: *Domine ne longe facias.*

**** MR 10 vége:

Quibus omnibus peractis incipiatur introitus misse: *Domine ne longe* proseguendo ad finem
missam, ut moris est. Quod si fuerit tempus tempestuosum ita, quod non poterint (!)
peragi predicta extra ecclesiam, tunc flores consecrentur in choro Beate Marie Virginis
et tandem peragatur processio infra ecclesiam adhibitis omnibus premissis, ut moris est.

***** A rubrika után itt következik a Turba multa-tétel.